

Витрати за проведення судової експертизи, призначеної судом із власної ініціативи в адміністративному судочинстві

Єгор Халюзов

аспірант кафедри права, Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3912-5398>, e-mail: y.s.khaliuzov@khai.edu

Розглянуто процесуальні аспекти покладення судом на учасника справи обов'язку нести витрати, пов'язані з проведенням судової експертизи у разі її призначення судом з власної ініціативи в адміністративному судочинстві.

Ключові слова: *судова експертиза; адміністративне судочинство; учасник справи; власна ініціатива суду; судові витрати.*

Expenses Related to a Forensic Examination Appointed by the Court on Its Own Initiative in Administrative Proceedings

Yehor Khaliuzov

This study examines the procedural aspects of a court's imposition on a party to the case of the obligation to cover the expenses related to a forensic examination where such examination is ordered by the court on its own initiative in administrative proceedings.

Keywords: *forensic examination; administrative proceedings; party to the case; court's own initiative; court costs.*

Питання про призначення і проведення судової експертизи в рамках розгляду адміністративної справи виникає тоді, коли для встановлення фактичних обставин справи потрібне володіння спеціальними знаннями, якими суд не володіє, але без з'ясування таких обставин неможливо ухвалити законне та обґрунтоване рішення по суті спору.

Передумовою для проведення судової експертизи після її призначення в рамках адміністративного судочинства є попередня оплата витрат за проведення такого експертного дослідження. У частині 5 ст. 15 Закону України «Про судову експертизу» врегульовано, які витрати на проведення судових експертиз науково-дослідними установами Міністерства юстиції України та судово-медичними і судово-психіатричними установами Міністерства охорони здоров'я України у цивільних і господарських справах відшкодовуються в порядку, передбаченому чинним законодавством [1]. Тобто ця норма закону акцентує увагу на цивільних і господарських справах, при цьому взагалі не згадує адміністративні справи, що розглядаються у порядку адміністративного судочинства.

Кодекс адміністративного судочинства України (далі — *КАС України*) у ч. 1 ст. 136 визначає, що суд може зобов'язати учасника справи, який заявив клопотання про виклик свідка, призначення експертизи, залучення спеціаліста, перекладача, забезпечення, витребування або огляд доказів за їх місцезнаходженням, попередньо (авансом) оплатити витрати, пов'язані з відповідною процесуальною дією. Якщо клопотання заявили декілька учасників справи, необхідну грошову суму авансом в рівних частках сплачують відповідні учасники справи, а у випадках, коли відповідна процесуальна дія здійснюється з ініціативи суду, учасником (учасниками) справи, на якого (яких) суд поклав відповідний обов'язок [2].

Таким чином, процесуальним законодавством встановлено, що витрати, пов'язані з проведенням судової експертизи, несе учасник справи, який заявив відповідне клопотання. Водночас у судовій практиці вищенаведена норма закону щодо покладення обов'язку оплати витрат за проведення експертизи може застосовуватись неоднозначно, особливо якщо призначення експертизи

відбулося судом з власної ініціативи в адміністративній справі.

Прикладом може слугувати адміністративна справа № 461/8583/23, в якій суд першої інстанції призначив з власної ініціативи судову експертизу, мотивуючи своє рішення наявністю двох взаємовиключних експертних висновків у матеріалах справи, та поклав обов'язок оплати послуг за проведення судової експертизи виключно на позивача. Останній, не погоджуючись з покладенням обов'язку щодо оплати виключно на нього, подав апеляційну скаргу. Восьмий апеляційний адміністративний суд у постанові від 27.02.2024 р. у справі № 461/8583/23 під час розгляду апеляційної скарги позивача дійшов висновку, що *«призначення судової експертизи за ініціативою суду виключає покладення оплати за проведення її проведення на позивача та здійснюється за рахунок коштів, які безпосередньо і цільовим призначенням виділяються цим експертним установам з державного чи місцевого бюджету. З огляду на викладені обставини, за результатами розгляду апеляційної скарги, з урахуванням наведених норм права, суд апеляційної інстанції вважає помилковим висновок суду першої інстанції щодо наявності підстав покладення оплати за судову експертизу на позивача»* [3].

До аналогічних правових висновків дійшов цей же суд і в рамках іншої адміністративної справи № 308/15939/23 в ухвалі від 17.09.2024 р., коли апеляційний суд призначав судову експертизу з власної ініціативи та ухвалив провести її за рахунок коштів, які виділяються експертній установі з Державного бюджету України [4].

Таке тлумачення процесуального законодавства відповідає застарілій на теперішній час редакції КАС України від 03.08.2017 р., згідно з ч. 4 ст. 92 якої встановлювалось, якщо виклик свідків, призначення експертизи, залучення перекладачів, спеціалістів здійснюються за ініціативою суду, а також у разі звільнення від сплати судових витрат або зменшення їх розміру, відповідні витрати компенсуються за рахунок Державного бюджету України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [2]. Починаючи

з 15.12.2017 р. КАС України не передбачає можливості проведення експертизи за рахунок Державного бюджету України у разі її призначення з ініціативи суду.

Крім того, у судовій практиці трапляються випадки, коли в ухвалі суду про призначення експертизи з власної ініціативи взагалі не зазначено учасника справи, на якого покладено обов'язок оплати проведення експертизи, що може призводити до затягування розгляду адміністративної справи.

Так, у постанові П'ятого апеляційного адміністративного суду від 29.03.2023 р. у справі № 420/18482/21, серед різних підстав для скасування ухвали суду першої інстанції про призначення експертизи, апеляційним судом також звертав увагу на те, що суд першої інстанції не вирішив питання, на кого буде покладено обов'язок оплати витрат, пов'язаних з проведенням експертизи [5].

Відповідно до ч. 1 ст. 103 КАС України при призначенні експертизи суд постановляє ухвалу, в якій зазначає підстави проведення експертизи, питання, з яких експерт має надати суду висновок, особу (осіб), якій (яким) доручено проведення експертизи, перелік матеріалів, що надаються для дослідження, та інші дані, які мають значення для проведення експертизи [2]. Отже, ця норма не містить вимоги зазначати в ухвалі про призначення експертизи особу, на яку покладено обов'язок щодо оплати послуг за проведення експертизи.

Проте відсутність зазначення в ухвалі суду такої особи може призвести до зволікання із розгляду справи, оскільки судово-експертні установи будуть змушені додатково звертатись до суду для визначення особи, на яку покладено обов'язок нести витрати з проведення експертизи. Ці обставини ускладнюються у разі призначення експертизи судом з власної ініціативи, оскільки в такому випадку безпосередньо учасники справи заздалегідь не володіють інформацією, про те, хто зобов'язаний сплатити за її проведення.

Підбиваючи підсумки, КАС України не передбачає проведення судової експертизи за рахунок Державного бюджету України, якщо її призначено з ініціативи суду; проте, суд

самостійно визначає учасника справи, який нестиме витрати на проведення експертизи. Також, слід внести законодавчі зміни до ч. 1 ст. 103 КАС України та доповнити перелік

даних, які суд зазначає в ухвалі про призначення експертизи, відомостями про особу, на яку покладено обов'язок сплатити витрати за проведення судової експертизи.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 01.02.2026)
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
3. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 27.02.2024 р. Справа № 461/8583/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117286660> (дата звернення: 01.02.2026).
4. Ухвала Восьмого апеляційного адміністративного суду від 17.09.2024 р. Справа № 308/15939/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121705872> (дата звернення: 01.02.2026).
5. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 29.03.2023 р. Справа № 420/18482/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109973808> (дата звернення: 01.02.2026).